

Pedagogische kroniek

De esthetische vorming in de Sovjet-Unie

In september 1970 verscheen er in de Pravda een opmerkelijk artikel. Het behandelde het probleem hoe men in de Sovjet-Unie de esthetische vorming van de leerlingen het beste zou kunnen bevorderen. De auteur was Prof. J. Babuškin, hoofd van het laboratorium van het Instituut voor Aesthetische Vorming – een onlangs opgericht instituut, dat een onderdeel vormt van de Akademie van Pedagogische Wetenschappen in Moskou.

Babuškin wijst erop, dat er momenteel nogal wat discussie is over dit onderwerp en dat men zich meestal beperkt tot de visie, dat het hierbij gaat om het op de juiste wijze invullen van een aantal lessen 'tekenen' of 'aesthetische vorming' – liefst in longitudinaal verband. Het is bij deze discussies dan vaak een kwestie van méér of minder esthetische vakken, zoals kunst, muziek, theater, tekenen enz. Hij wijst deze benadering van de hand: 'in ons land is de behandeling van al deze vakken gedurende alle schooljaren op geen enkele school te realiseren'. Momenteel is de situatie evenwel deze, dat men slechts in de 'belangrijkste kunstvakken' onderwijst. Ook dit is volgens Babuškin onjuist: 'er bestaan geen méér en minder belangrijke esthetische vakken; ze zijn alle even belangrijk'.

Hij illustreert deze uitspraak door een sociologisch onderzoek, dat zijn instituut in een tiental grote steden verricht heeft. Men konstateerde hieruit, dat ook een tekort aan bijvoorbeeld theaterbezoek tot belangrijke lakunes in de kulturele ontwikkeling van de leerling kan leiden.

Tevens bleek, dat een bepaald aantal leerlingen ondanks het onderwijs in literatuur en hun grote belangstelling voor films, een achterstand kregen in kulturele vorming, omdat ze zich te weinig met het theater bezig hadden gehouden. Dan is er een andere groep pedagogen, die niet zozeer erop aandringt om de esthetische vorming op school te intensi-

fieren, maar om deze helemaal buiten de school te verleggen op basis van vrijwilligheid.

'Men mag van een vijfde klasser niet verwachten', aldus Babuškin, 'dat hij voldoende besef heeft van het belang van deze vorming. Zelfs in de grote steden is er niet meer dan 1 op de 11 leerlingen actief in schoolklubs en ook de ouders en schooldekanen hebben destijds onvoldoende esthetische vorming gehad om hen hierbij te hulp te komen. Het niveau van deze vorming zou zodoende te laag worden.'

Volgens hem moet esthetische vorming wel dege-lijk binnen de school plaatsvinden, maar hij denkt daarbij aan een andere vorm van longitudinale leerplanning dan de gebruikelijke. Hij wil de uitkomsten van de leerpsychologie en ontwikkelingspsychologie – sinds kort weer extra in de aandacht in de Sovjet-Unie – bij deze leerstofplanning van het vak 'kunstkennis' of 'grondslagen van de kunst' – what is in a name? – een rol laten spelen. In de loop van deze lessen zou de leerling, vanaf de eerste tot en met de tiende klas suksessievelijk, en aangepast aan zijn leeftijd, kennis moeten maken met alle kunstvormen en voorts met algemene esthetische vraagstukken.

Dit nieuwe vak zou dan in de plaats kunnen komen van de uren waarin tot nu toe nog steeds 'muziek' en 'expressie-vakken' (= tekenen) worden gedoceerd. Interessant is te lezen dat hij dit nieuwe vak nauw wil laten aansluiten aan het vak 'literatuur'. Is de opvatting gerechtvaardigd, dat hiermee een eerste stap wordt gezet naar de integratie van vakken – met het risico dat in een volgend stadium ook in de Sovjet-Unie het frontale lesgeven tot het verleden zal gaan behoren?

'Alleen bij een complexe studie van alle kunstvormen plus literatuur kunnen we spreken van een volwaardige esthetische ontwikkeling van de mens', aldus Babuškin. Hij konstateert verder dat ook in de Sovjet-Unie de literatuur erg veel schade ondervindt

van de overvloed van massa-media: 'de leerlingen zijn tegen deze vloedgolf onvoldoende opgewassen'.

Hoe moet men nu op de nieuwe tienjarige school aan dit nieuwe vak 'kunstkennis' gestalte en inhoud geven en in overeenstemming brengen met de verschillende leeftijdskategoriën? We laten Babuškin aan het woord: 'Uiteraard moet niet elk deelgebied in even grote mate aan de leerlingen worden opgediend. Het onderzoek, dat wij in ons laboratorium hebben verricht, toonde aan dat literatuur en muziekonderwijs het meest effectief in de vijfde klas gebeurt; in de zevende klas zijn de leerlingen het meest in staat om zich aan theater en literatuur te wijden. Ter bevordering van de esthetische vorming van de leerlingen is het geenszins nodig om intensief musea, theaters en bioskopen te bezoeken. We kennen in de wereld van vandaag een onstuimige stroom van informatiekanaalen:

de moderne mens wordt overstromd door radio- en televisie-uitzendingen, door geluidsbanden en grammofoonplaten, reproducties, boeken en tijdschriften. Ja, er is eigenlijk sprake van 'overvoeding' met kunst. Zo'n overmaat is voor het kind even gevaarlijk als het tekort eraan.

In een experiment spoorden we een groep leerlingen aan om vrij regelmatig filmavonden, concerten en toneelvoorstellingen te gaan bezoeken, terwijl ze ook moesten proberen om televisie-uitzendingen op hoog niveau over onderwerpen van kunst en cultuur te volgen. Daarna bleek dat deze tijdsbesteding geen bijzondere resultaten voor een goede esthetische ontwikkeling met zich had meegebracht. Een onderzoek in Sverdlovsk en Charkov toonde aan, dat leerlingen uit de hoogste klas, die ongeveer eenmaal per week naar de bioscoop gaan, vier à vijfmaal per jaar naar de schouwburg en twee avonden per week de televisie volgen, tevens de beste esthetische ontwikkeling vertonen. Dit is kennelijk de optimale hoeveelheid indrukken, die een leerling van deze leeftijd met vrucht kan verwerken. De leerlingen die boven of beneden dit niveau kwamen hadden over het algemeen een minder goede esthetische vorming,

wellicht kan men zeggen dat er dan sprake is van onderontwikkeling resp. oververzadiging van kunstbeleving. Door oververzadiging ontstaat psychologische vermoeidheid, waardoor de attitude meer passief wordt en zich meer gaat inrichten op verstrooiing.

Babuškin wijst erop, dat uit het hier beschreven onderzoek nog geen norm mag worden afgeleid. 'Er kan slechts worden aangetoond, dat de stelling 'hoe meer - hoe beter' niet deugt voor de esthetische vorming. Om die reden vindt hij dan ook, dat het vak nieuwe stijl 'kunstkennis' niet zoveel tijd in beslag hoeft te nemen. Voorlopig mag het vak nog niet worden geïntroduceerd: '... de pedagogie ten aanzien van dit probleem is nog niet gereed. De methodische opzet van 'aesthetische vorming' gebeurt nog teveel intuïtief, volgens het gezonde verstand en de persoonlijke ervaring van de auteur; zelden worden de konklusies geverifieerd door overtuigende criteria te stellen. Derhalve is het slechts maatschappelijk verantwoord om dit vak op de scholen in te voeren, nadat we wat meer inzicht hebben in de wetmatigheden, die het proces van esthetische vorming besturen', aldus Babuškin. Volgens hem is allereerst theoretische, sociologische en psychofysiologische research nodig; hiermee houdt zijn instituut zich intensief bezig. Binnenkort zullen er twee belangrijke publikaties verschijnen over een sociologisch onderzoek naar de belangstelling bij scholieren voor diverse kunstvormen. Voordat een effectief programma voor 'aesthetische vorming nieuwe stijl' klaar is, zullen er nog enige jaren voorbij moeten gaan, zo besluit hij zijn artikel.

Is deze overmaat van wetenschappelijkheid kenmerkend voor iedere vorm van curriculum-ontwikkeling in de Sovjet-Unie of getuigt het van een zekere vrees om de konsekwentie van reeds gedaan onderzoek in de praktijk om te zetten? Zou meer esthetische vorming tevens niet meer kritische vorming van de leerling kunnen betekenen?

Mr. J. de Reus, medewerker

Ontwikkelingsinstituut Wolters-Noordhoff